

Prosek Zoltán Vasilescu

A magyar műgyűjtés a művészet szféráin túlmutató tanulsággal szolgál. A kiemelkedő kollekciók tanulmányozása a gyűjtők válogatásának történelmi, szociológiai, gazdaságtörténeti „kényszereiről” éppen úgy számot adhat, mint a művészi ízlés változásáról, rögzítve a gyűjtők, a kritikusok, a művek és művészek közti folyamatos „diskurzus” aktuális állomásait. A 20. század első éveinek erőteljes francia orientációja, a német és osztrák művészek elhanyagolása éppen úgy levezethető az adott történelmi szituációból, a gyűjtőket terelgető művészettörténetesek értékrendjéből és egy-két műgyűjtő mintaadó tekintélyéből, mint néhány évtizeddel később, a megváltozott ízlésű utódok eltérő irányt mutató kollekcióinak esetében. A folytonos változás közben azonban van néhány érdekes vissza-visszatérő sajátosság, mely éppen a legkifinomultabb gyűjtemények között teremt kapcsolatot. Számos művész alkotása kapcsolatot teremt pl. Fruchter Lajos, Kolozsváry Ernő, Neményi Bertalan, Radnai Béla, Rácz István, Vasilescu János gyűjteménye között.

A képzőművészet magyarországi helyzetének változása a rendszerváltás óta jól nyomon követhető a gyűjtemények alakulásán. Külön figyelmet érdemel a klasszikus modern, illetve a kortárs anyag változása. A „gyűjtemény” szó általánosságban három csoportot takar: köz-, magán- és vállalati (illetve tágabban, az alapítványokat és más szervezeteket is ide sorolva, intézményi) kollekciókat. Az időszak fő történése éppen a három terület közötti arányeltolódás. A klasszikus – és kortárs műtárgyanyag egyre nagyobb hányada található magánkézben – egyéni vagy társasági tulajdonban. Másképpen, de igaz ez a modern anyagra is. Mivel itt az összes műtárgy száma – a szaporodó hamisítványoktól eltekintve – állandó, és közgyűjteményekből csak minimális számban került ki anyag, nem nőtt a magántulajdonban lévő állomány, de nagyságrendekkel jobban láthatóvá vált. A megelégnülő műtárgypiac számtalan művet mobilizált: nem publikált, lappangó, vagy elfeledett alkotók kezétől származó művek kerültek be a piaci körforgásba és a kulturális tudatba. Összességében a modern és kortárs, vagy még tágabban fogalmazva, a nemzeti művészet 19. századi újjászületése óta létrejött műtárgyanyag, azaz a vizuális kulturális örökség modern szelete egyre nagyobb mértékben magán-elhatározások szerint mozog gyűjtemények között és szerepel kiállításokon.

Vasilescu romániai bojárcsaládból származik. Mérnöki és közgazdasági tanulmányait a spandai egyetemen végezte 1939-1943 között. A II. világháborúban repülőtest volt; 1945-től a román diplomáciai testület tagjaként került Magyarországra, s házassága révén nyert új, választott hazát. Vállalkozásai, szabadalmi, találmányai révén szerzett jelentős jövedelme tette lehetővé számára, hogy műtárgyakat vásároljon. Noha a gyűjtés ele-

inte szintén üzleti vállalkozásnak indult, hamarosan a művészetszeretet vált domináns, orientáló elemmé, így műgyűjtői tevékenységét életműve organikus részének tekinti. Alapját ipar- és népművészeti érdeklődése, az ikonosztázok szeretete és Picasso-vonzalma alapozta meg. Rendhagyó módon, a magyar műgyűjtői hagyományokkal ellentétben, Vasilescunak nem volt klasszikusokból álló gyűjteménye. Tulajdonképpen már indulásakor kortárs művészeti anyagot gyűjtött: az Európai Iskola szürrealista vonulatának, valamint szentendrei festőknek a munkáit kereste. Vasilescu esetében a gyűjtés kezdete 1950-1955 közötti időszakra tehető. A képkollekció alakulástörténetére jelentős hatással volt Glücks Ferenc műgyűjtő: ő kalauzolta Vasilescut Ország Lili művésztete felé, a 70-es évektől pedig Rác István látta el tanácsaival.

Így jött létre ez a remekműveket tartalmazó kollekción, melynek anyaga javarészt az Európai Iskola alkotóinak munkája. Ezt a 45-48 közötti fennálló művész-közösséget nem a stílári egység jellemzi, sokkal inkább a „közös élmény, a háború és közösen vállalt feladat” által összekötött alkotói kollektíva a kísérletező szellemű alkotói szabadságot, a progresszív magyar tradíciókat és a kortárs nemzetközi törekvéseket egyaránt fontosnak tartotta, egybeolvasztotta az egyetemes és magyar képzőművészet értékeit. Elsődleges célja volt az új tendenciák hazai elismertetése, amelyben főként a francia irányultság volt a meghatározó. E művészi, gyűjtői gyakorlatnak ez a sokszálú, szerteágazó, mégis érdekesen artikulált egységet mutató létezőmódja az, ami a használatos értelmezések és terminológiák egyidejű sokféleségét, változatosságát, ugyanakkor kompatibilitását megvilágíthatja számunkra.

Az 1960-70-es évekre kialakuló, majd markáns stílári jegyeket öltő gyűjtemény az 1990-es évekre tisztult létrehozóját tükröző kollekción. Gerincét Ország Lili művei alkották, életművére szinte teljes rálátás nyílt; mellette több fő mű szerepelt Bálint Endrétől, Deim Páltól, Gyarmathy Tihamértől, Hencze Tamástól, de jónéhány Anna Margit-, Barcsay Jenő-, Bortnyik Sándor-, Derkovits Gyula-, Egy József-, Kassák Lajos-, Kondor Béla-, Korniss

Dezső-, Martyn Ferenc-, Vajda Lajos-munka is méltó társaságnak bizonyult. Hasonlóképpen illusztris a kisplasztikai anyag: Asszonyi Tamás, Kerényi Jenő, Pierre Székely, Schaár Erzsébet, Vedres Márk, Vígh Tamás, Vilt Tibor néhány műve szintén a Vasilescu-féle ízlés- és önkép közvetítője. Műgyűjtői tevékenységének kulcsmomentuma, gyűjtőkonceptiójának alapja az alkotókkal kialakított közvetlen kapcsolat. A kollekciónban szereplő mintegy félezer műtárgy csaknem valamennyi alkotójához – mintegy 22 művészhez – személyes, baráti viszony fűzte; kiváltképpen Ország Lilihez, aki végakarátában valamennyi művét szóban Vasilescura hagyta.

A gyűjteményről általában elmondható, hogy az eltérő stílus ellenére a műveket egyfajta közös szellemi arculat köti össze, a gyűjtővel s egymással rokon habitus eredményeként. A szomorú, szürreális jelleg az uralkodó, a magyar művészet filozofikus, tragikus vonulatát képviselik, összetett jelentés, mély emberi tartalmak megjelenítői.

Mindezen folyamatok kapcsán azonban az itt megjelenő természetes szellemi optimizmus mellett – amelyet ez a szellemi tartalom motivál és a fentebb részben taglalt művészeti mozgások

alakítottak – megjelenik egy jól körvonalazódó aggály is. A mai világ döntő társadalmi-politikai folyamataiban egy drámaian egy és egynegyed pólusú világ kialakulása figyelhető meg: a konzumtársadalom diktatúrája a kommercialitás és a kommercialitás kérdését (amely a legtöbb esetben sajnos kényszernek bizonyul) csaknem általánossá és szinte kizárólagossá teszi. A mainstream-kultúra terjeszkedése, vagyis a fogyasztásra szánt kultúra csaknem kizárólagos egyeduralma természetesen zárja ki teleológiájából a fogyasztás aspektusát. Valószínűleg az avantgárd-fogalom történetileg kialakult tartalmának szublimációja az, aminek tanúi lehetünk a fentebb taglalt, mondhatni történelmi léptékű folyamatban: ennek során az avantgárd egy művészeti folyamatot jelző kategóriából egy egyetemes magatartás- és létező-kultúra fogalmává vált.